

دوفصلنامه علمی کارافن

شماره چهل و ششم، پاییز و زمستان 1398 (صص 288-275)
شاپای چاپی: 2382-9796 شاپای الکترونیکی: 2538-4430
<http://kara fan.tvu.ac.ir>

مطالعه رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی با انگیزه پیشرفت تحصیلی و مقایسه آن در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران

رسول لقمانپور زرینی*

عضو هیئت علمی، گروه ماشین‌های کشاورزی، آموزشکده کشاورزی ساری، دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران، ایران

حسن نبی‌پور افروزی

عضو هیئت علمی، گروه علوم دامی، آموزشکده کشاورزی ساری، دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران، ایران

امیر حیاتی

عضو هیئت علمی، گروه علوم پایه، دانشکده فنی امام محمدباقر (ع) ساری، دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران، ایران

تاریخ پذیرش نهایی: 1398/06/21

تاریخ دریافت مقاله: 1398/02/19

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه میان هوش هیجانی و هوش معنوی با انگیزش پیشرفت در دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران انجام شده است. روش تحقیق از نظر شیوه گردآوری اطلاعات، توصیفی از نوع همبستگی و از نظر هدف، کاربردی است. جامعه آماری پژوهش را تمامی دانشجویان آموزشکده‌ها و دانشکده‌های دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران تشکیل داده‌اند. نتایج نشان داد بین هوش هیجانی و انگیزش پیشرفت در دانشجویان جامعه آماری، رابطه معناداری وجود دارد. بین هوش معنوی و انگیزش پیشرفت در دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه‌ای رابطه معناداری وجود دارد. میزان هوش هیجانی در دانشجویان دختر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران دارای وضعیت

نوع مقاله: پژوهشی (نظری)

* نشانی ایمیل: r-loghmanpour@tvu.ac.ir

بهتری نسبت به دانشجویان پسر است. انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دختر از دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران بیشتر است. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت تقویت هوش هیجانی و هوش معنوی در دانشجویان سبب افزایش انگیزه پیشرفت تحصیلی آنان می‌شود. بدین ترتیب ضرورت مطالعه بیشتر پژوهشگران و اقدامات مسئولان به منظور افزایش انگیزه پیشرفت در دانشجویان احساس می‌شود.

واژگان کلیدی:

انگیزه پیشرفت، دانشجویان، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، هوش معنوی، هوش هیجانی.

1. مقدمه

انگیزش پدیده‌ای ذاتی است که تحت تأثیر چهار عامل قرار دارد: موقعیت (محیط و محرک‌های بیرونی)، مزاج (حالت و وضعیت درونی ارگانیزم)، هدف (هدف رفتار، منظور و گرایش) و ابزار (ابزار دستیابی به هدف). انسان‌ها برای دستیابی به اهداف، نیازها و غرایز خود، انگیزش لازم را به دست می‌آورند. برای جویندگان علم و دانشجویان، انگیزش پیشرفت تحصیلی از اهمیت خاصی برخوردار است. با این انگیزه، افراد تحرک لازم را برای به‌پایان‌رساندن موفقیت‌آمیز یک تکلیف، رسیدن به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار دنبال می‌کنند تا بتوانند موفقیت لازم را در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی کسب کنند [1]؛ بنابراین می‌توان گفت انگیزش، دلایل رفتار افراد را نشان می‌دهد و مشخص می‌کند چرا آن‌ها به روش خاصی عمل می‌کنند. رفتار دارای انگیزه، رفتاری با انرژی، جهت‌دار و دنباله‌دار است.

روان‌شناسان ضرورت توجه به انگیزش در تعلیم و تربیت را به دلیل ارتباط مؤثر آن با یادگیری نوین، مهارت‌ها، راهبردها و رفتارها یادآور شده‌اند و یکی از نخستین سازه‌هایی که برای تبیین این انگیزش ارائه کرده‌اند، انگیزش پیشرفت تحصیلی است. انگیزش پیشرفت تحصیلی به رفتارهایی گفته می‌شود که به یادگیری و پیشرفت می‌انجامند [2].

بیشتر رفتارهایی که انگیزش تحصیلی را نشان می‌دهند عبارتند از: پافشاری بر انجام تکالیف دشوار، سخت‌کوشی یا کوشش در جهت یادگیری در حد تسلط و انتخاب تکالیفی که به تلاش نیاز دارد. انگیزش پیشرفت تحصیلی یا انگیزش درونی، حالتی روان‌شناختی است و هنگامی که دست می‌آید که انسان خود را دارای کفالت لازم و خودمختاری ادراک بداند. پژوهشگران پایین‌بودن میزان متغیرهای امید به آینده، عزت‌نفس، کیفیت عوامل آموزشی، درآمد خانواده و تأهل دانشجویان را از عوامل عمده کاهش انگیزه تحصیلی به شمار می‌آورند [3]. صدمات انگیزشی همچنین سبب ایجاد بدبینی، اضطراب و افسردگی و در نهایت افت عملکرد تحصیلی دانشجویان می‌شوند [4].

هوش یکی از وجوه قابل توجه در سازش‌یافتگی افراد با محیط و از عوامل مهم تفاوت‌های فردی به شمار می‌رود. هوش براساس تعریف سنتی، مدت‌ها اصلی‌ترین عامل موفقیت و پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته می‌شده است، اما با تغییر در دیدگاه‌های نظری در زمینه عوامل تشکیل‌دهنده هوش، دیگر نمی‌توان آن را پیش‌بینی‌کننده کاملی برای پیشرفت تحصیلی به شمار آورد [5]. روان‌شناسان معتقدند افراد از نظر هوش علمی و هوش هیجانی متفاوت هستند. کسانی که از هوش هیجانی بالاتری برخوردارند، ارتباط بهتری با اطرافیان برقرار می‌کنند، قدرت سازش بیشتری با مشکلات عاطفی هیجانی دارند و برداشت و نگرش مثبتی نسبت به خود دارند. در واقع هوش هیجانی شامل دو مهارت قابلیت

فردی و قابلیت اجتماعی است. قابلیت فردی روی شخصیت به‌عنوان یک فرد تمرکز دارد و به دو قسمت خودآگاهی و خودمدیریتی تقسیم می‌شود؛ قابلیت اجتماعی بیشتر روی شیوه رفتار با دیگران تمرکز دارد و به آگاهی اجتماعی و مدیریت رابطه قابل تقسیم است [6]. براساس یافته‌های محققان، از جمله مسائلی که در بهبود انگیزش پیشرفت بشر تأثیر مستقیم دارد، هوش هیجانی و هوش معنوی است [3]. هوش معنوی، بیشتر توانایی ذهنی فرد است. این هوش دیدی کلی در مورد زندگی و تمامی تجارب و رویدادهای حسی به فرد می‌دهد و او را قادر می‌سازد تا به چهارچوب‌بندی و تفسیر دوباره تجارب بپردازد [7]. هوش معنوی با هوش هیجانی ارتباط دارد و تمرینی معنوی شامل توسعه درون فردی و حساسیت میان فردی است. هوش معنوی عبارت است از: قابلیت رفتار عاقلانه و عاطفی درحالی که فرد با خود و با محیط اطراف در صلح و آرامش است و می‌تواند محبت خود را بدون در نظر گرفتن شرایط دیگران، عرضه دارد [8]. در مورد این مسئله که هوش معنوی متضمن انگیزش، تمایل، اخلاق و شخصیت است، می‌توان آن را به نگاه شناخت‌گرایانه افراد از هوش نسبت داد [9]. توجه به موضوع فکری، احساسات و پرورش همدلی قسمتی از آگاهی فزاینده از زندگی معنوی درونی است. هوش معنوی به توانایی دیدن پدیده‌ها بیشتر از جنبه فردی و شناخت رابطه بین ادراک، ایمان و رفتار فرد بستگی دارد. پاکی و پالایش هوش به آموزش نیاز دارد و هوش معنوی استثنا ندارد. هنگامی که به معنای پرسش‌هایی مانند اینکه چه هستیم و چرا اینجا هستیم، توجه کنیم، به هوش معنوی اعتماد کرده‌ایم [10].

بی‌شک افراد دارای هوش معنوی از نظر روان‌شناختی افراد سالمی هستند و می‌توانند رویدادهای زندگی‌شان را کنترل کنند. به‌طور کلی کسانی که رویدادها و به‌ویژه افکار و عقاید خود را کنترل و به صورت مثبت تعبیر می‌کنند، از سلامت روانی بیشتری برخوردارند، زیرا شیوه تفکر فرد کیفیت زندگی او را تعیین می‌کند. افرادی که هوش معنوی بالاتری دارند، ظرفیت تعالی داشته و تمایل بسیار بالایی نسبت به هوشیاری دارند. آنان از این ظرفیت برخوردارند که بخشی از فعالیت روزانه خود را به اعمال روحانی و معنوی اختصاص داده و فضایی مانند بخشش، سپاس‌گذاری، فروتنی و اخلاص را از خود نشان دهند [7]. اگرچه انگیزه پیشرفت نقش محوری در میزان یادگیری دارد، اما ممکن است به دلایلی تحت تأثیر عواملی آسیب ببیند و عملکرد دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهد. فضای عاطفی دانشگاه، کلاس درس، اساتید، ساختار کلاس درس، اهداف و روش‌های تدریس از مهم‌ترین این عوامل به شمار می‌روند [11].

انیماساهون¹ (2014) هوش معنوی را با انواع هوش‌ها مقایسه کرده است. برخلاف هوش عقلانی که

به منطق، درک و تفکر مربوط است و هوش هیجانی که به عادت، درک الگوها و تفکر هیجانی ارتباط می‌یابد، هوش معنوی خلاق است و می‌تواند قانون وضع کند یا قانونی را بشکند و قادر به ایجاد تفکر دگرگون‌کننده است [12]. زوهر و مارشال¹ (2015) بر این باورند که رابطه مستقیمی میان هوش هیجانی و هوش معنوی وجود دارد و افزایش یکی سبب افزایش دیگری می‌شود و برعکس [13].

حسینیان و همکاران (1390)، رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی را در دانشجویان دختر بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که بین هوش معنوی و هوش هیجانی رابطه معناداری وجود دارد [14]. جهانی مالکی² (2009) در تحقیق خود به این نتیجه دست یافت که بین هوش هیجانی و سلامت روانی در دانشجویان ارتباطی برقرار است [15]. گل‌میمی و همکاران (1395) در تحقیقی در مورد رابطه بین هوش هیجانی و هوش معنوی در دانشجویان دانشگاه علوم دریایی اعلام کردند این دو هوش دارای رابطه معناداری در دانشجویان هستند [16]. آن‌ها در تحقیقی به بررسی رابطه بین هوش هیجانی و انگیزش پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان پرداختند که نتایج حاصل نشان می‌دهد هوش هیجانی تأثیر معناداری بر میزان انگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. در این مطالعه، متغیرهای شخصیتی دانشجویان به‌طورعام و عزت‌نفس و انگیزش پیشرفت تحصیلی به‌طورخاص، بر میزان یادگیری و پیشرفت تحصیلی تأثیر مستقیم و ذاتی داشته‌اند [17].

پارکر و همکاران³ (2013) با مطالعه‌ای که روی 372 دانشجو انجام دادند و فرم کوتاهی از پرسش‌نامه هوش هیجانی را کامل کردند، دریافتند دانشجویانی که هوش هیجانی بالایی داشتند، قادر به کسب نمرات بالاتر شدند و برعکس [18]. پکران و همکاران⁴ (2014) در مطالعه‌ای ارتباط بین هوش هیجانی و انگیزش پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان را بررسی کردند که براساس آن، دانش‌آموزانی که از هوش هیجانی بالاتری برخوردار بوده‌اند، به‌ندرت دارای نمرات پایین و غیبت‌های مجاز بوده‌اند که این نشان از انگیزه تحصیلی بالا در میان آنان دارد [19].

برور⁵ (2017) در مطالعه‌ای که روی دانشجویان انجام داد به این نتیجه رسید که هوش هیجانی شامل مهارت‌های فراوانی مانند خودآگاهی، همدردی، انگیزش، خودکنترلی و مهارت در برقراری ارتباط است که در عملکرد تحصیلی و شغلی دانشجویان بسیار مهم است و می‌تواند نشانگر استفاده افراد دارای هوش هیجانی بالا از این مهارت‌ها باشد [20]. پیاو⁶ معتقد است دانشجویانی که انگیزه پیشرفت دارند، در

1. Zohar and Marshall
2. Jahani Maleki
3. Parker
4. Pekrun
5. Buror
6. Piaw

مقایسه با دانشجویانی که انگیزه پیشرفت کمتری دارند، به مدت طولانی‌تر در انجام تکالیف استقامت می‌کنند و به جای اینکه شکست خود را به عوامل بیرونی مانند دشواری تکلیف یا شانس نسبت دهند، آن را به تلاش نکردن (وضعیت درونی و تغییرپذیر) نسبت می‌دهند و تلاش خود را دوچندان می‌کنند تا موفق شوند [21].

ویگلزورث¹ (2016) در تحقیقی رابطه بین هوش معنوی و توانایی رهبری کردن و مدیریت افراد را سنجید. براساس نتایج این تحقیق، افرادی که هوش معنوی بالاتری داشتند در مواقع بحرانی قادر به کنترل وضعیت به صورت بهتری بوده‌اند [8].

با توجه به اهمیت پیشرفت تحصیلی در دانشجویان و فرضیه‌های مربوط به وجود ارتباط تنگاتنگ میان انگیزه پیشرفت تحصیلی با هوش هیجانی و هوش معنوی، محقق می‌کوشد با مطالعه‌ای موردی روی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران، آثار متقابل این متغیرها را بررسی و میزان تأثیر هریک را بر دیگری ارزیابی کند.

2. مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان حاضر در 12 دانشکده و آموزشکده دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران در سال تحصیلی 96-1395 به تعداد تقریبی 13000 نفر تشکیل می‌دهند.

در این تحقیق حجم نمونه آماری با استفاده از جدول کرجسی مورگان برابر 558 نفر تعیین شد. برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. همچنین ابزار گردآوری داده، پرسش‌نامه‌های استاندارد هوش هیجانی سیبیریا شیرینگ 33 پرسشی، پرسشنامه هوش معنوی دیوید کینگ 24 پرسشی و پرسش‌نامه انگیزش پیشرفت تحصیلی هارتر 33 پرسشی بودند. مقیاس این پرسش‌نامه‌ها طیف پنج‌ارزشی لیکرت است: کاملاً موافقم (5)، موافقم (4)، نظری ندارم (3)، مخالفم (2) و کاملاً مخالفم (1).

برای تعیین پایایی با اجرای طرح مقدماتی، 50 نمونه پرسش‌نامه در اختیار آزمون‌شوندگان قرار گرفت و توسط آنان تکمیل شد. نتایج به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و ضریب پایایی 0/86 محاسبه شد که بیانگر پایایی مناسب است. همچنین میزان پایایی پرسش‌نامه انگیزش پیشرفت تحصیلی جداگانه توسط روش آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد که میزان 0/84 را نشان داد.

1. Wigglesworth

اطلاعات خام یا داده‌ها به وسیله رایانه و نرم‌افزار SPSS با اجرای آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار و درصد فراوانی و آزمون‌های تحلیلی و استنباطی از جمله ضریب همبستگی پیرسون و آزمون t مستقل تجزیه و تحلیل شدند. به منظور بررسی رابطه میان مؤلفه‌های هوش هیجانی و هوش معنوی با انگیزش پیشرفت تحصیلی از ضریب همبستگی پیرسون، و برای مقایسه انگیزش تحصیلی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای از آزمون t مستقل استفاده شد.

3. نتایج

در جدول شماره 1، میانگین، انحراف معیار، مقدار کمینه و بیشینه متغیرهای هوش هیجانی (خودانگیزی، خودآگاهی، خودکنترلی، هوشیاری اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی)، هوش معنوی (تفکر وجودی، آگاهی متعالی و تولید معنای شخصی) و انگیزه پیشرفت ارائه شده است.

جدول شماره 1. یافته‌های توصیفی براساس متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
هوش هیجانی	خودانگیزی	27	3/14	21	30
	خودآگاهی	31	2/41	24	36
	خودکنترلی	24	2/41	21	28
	هشیاری اجتماعی	17	1/25	19	22
	مهارت‌های اجتماعی	23	1/11	16	30
انگیزه پیشرفت					
هوش معنوی	تفکر وجودی	13	1/63	8	25
	آگاهی متعالی	8	1/45	5	25
	تولید معنای شخصی	11	2/34	9	25
	بسط حالت هشیاری	16	1/92	11	25

فرضیه اول: وضعیت هوش هیجانی دانشجویان دختر دانشگاه فنی و حرفه‌ای در حد ایدئال قرار دارد.

$$H_0; \bar{x} \leq \mu$$

$$H_0; \bar{x} > \mu$$

جدول شماره 2. نتایج آزمون t برای وضعیت هوش هیجانی دانشجویان دختر دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران

خطای مجاز	سطح معنی داری	t جدول	درجه آزادی	t محاسباتی	هوش هیجانی	
					میانگین نظری	میانگین محاسباتی
0/05	0/001	2	285	25/37	3	3/74

یافته‌های جدول شماره 2 نشان می‌دهد تفاوت میانگین محاسباتی هوش هیجانی با میانگین نظری در سطح 95 درصد معنی دار است؛ از این رو می‌توان نتیجه گرفت فرضیه H0 رد و فرض H1 مورد قبول است. در واقع میانگین هوش هیجانی در دانشجویان دختر دانشگاه فنی و حرفه‌ای در حد خوبی قرار دارد. فرضیه دوم: وضعیت هوش هیجانی دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران در حد ایدئال قرار دارد.

$$H_0; \bar{x} \leq \mu$$

$$H_0; \bar{x} > \mu$$

جدول شماره 3. نتایج آزمون t برای وضعیت هوش هیجانی دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران

خطای مجاز	سطح معنی داری	t جدول	درجه آزادی	t محاسباتی	هوش هیجانی	
					میانگین نظری	میانگین محاسباتی
0/05	0/001	2	315	24/33	3	3/42

یافته‌های جدول شماره 3 نشان می‌دهد تفاوت میانگین محاسباتی هوش هیجانی با میانگین نظری در سطح 95 درصد معنی دار است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت فرضیه H0 رد و فرض H1 مورد قبول است. در واقع میانگین هوش هیجانی در دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران در حد مناسب است.

با توجه به جداول ارزیابی‌های فرضیه‌های اول و دوم پژوهش می‌توان گفت میزان هوش هیجانی در دانشجویان دختر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران دارای وضعیت بهتری نسبت به دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران است.

فرضیه سوم: میزان هوش معنوی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای متفاوت است.

جدول شماره 4. مقایسه میزان هوش معنوی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای

سطح معنی‌داری	نسبت t	درجه‌های آزادی	خطای استاندارد	میانگین	تعداد	شاخص‌های متغیر	
						دانشجویان دختر	دانشجویان پسر
0/86	0/17	279/71	16/37	150/83	298	هوش معنوی	
			20/12	151/17	326		

جدول شماره 4 بیانگر شاخص‌های توصیفی و نتایج آزمون t برای مقایسه میانگین متغیر هوش معنوی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای است. نتایج نشان داد این متغیر در بین دانشجویان این دانشگاه دارای تفاوت معناداری نیست و بنابراین این فرضیه رد می‌شود.

فرضیه چهارم: بین هوش معنوی و هوش هیجانی با انگیزه پیشرفت رابطه وجود دارد. برای بررسی رابطه بین هوش معنوی و هوش هیجانی با انگیزه پیشرفت از تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام‌به‌گام استفاده شده است.

جدول شماره 5. نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنوف متغیر ملاک و پیش‌بین

آزمون کلموگروف - اسمیرنوف		متغیر ملاک
سطح معناداری	Z	
0/33	0/94	انگیزه پیشرفت
0/98	1/32	هوش هیجانی

نتایج جدول شماره 5 نشان می‌دهد توزیع متغیر ملاک نرمال و پیش‌بین است، چراکه مقدار Z محاسبه شده، معنادار نبوده که نشانگر نرمال بودن توزیع متغیر ملاک است.

فرضیه‌های پنجم تا هشتم تحقیق با جدول شماره 6 و آزمون پیرسون مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. **فرضیه پنجم:** بین مؤلفه تفکر وجودی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد. **فرضیه ششم:** بین مؤلفه آگاهی متعالی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد. **فرضیه هفتم:** بین مؤلفه تولید معنای شخصی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد. **فرضیه هشتم:** بین مؤلفه بسط حالت هوشیاری و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد.

جدول شماره 6. ضرایب همبستگی میان مؤلفه‌های هوش معنوی و انگیزه پیشرفت تحصیلی دانشجویان

مؤلفه‌های هوش معنوی	ضریب همبستگی	سطح معناداری
تفکر وجودی	0/28	0/01
آگاهی متعالی	0/34	0/01
تولید معنای شخصی	0/38	0/01
بسط حالت هشیاری	0/42	0/01

براساس نتایج به‌دست‌آمده از جدول شماره 6، میان مؤلفه‌های هوش معنوی (مؤلفه تفکر وجودی با ضریب همبستگی 0/28، آگاهی متعالی با ضریب همبستگی 0/34، تولید معنای شخصی با ضریب همبستگی 0/38 و بسط حالت هوشیاری با ضریب همبستگی 0/42) با انگیزه پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه در سطح 1 درصد، رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه‌های نهم تا سیزدهم تحقیق با جدول شماره 7 و آزمون پیرسون مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

فرضیه نهم: بین مؤلفه خودانگیزی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد.

فرضیه دهم: بین مؤلفه خودآگاهی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد.

فرضیه یازدهم: بین مؤلفه خودکنترلی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد.

فرضیه دوازدهم: بین مؤلفه هوشیاری اجتماعی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد.

فرضیه سیزدهم: بین مؤلفه مهارت‌های اجتماعی و انگیزه پیشرفت دانشجویان رابطه وجود دارد.

جدول شماره 7. ضرایب همبستگی میان مؤلفه‌های هوش هیجانی و انگیزه پیشرفت تحصیلی**دانشجویان**

مؤلفه‌های هوش هیجانی	ضریب همبستگی	سطح معناداری
خودانگیزی	0/29	0/01
خودآگاهی	0/27	0/01
خودآگاهی	0/41	0/01
هشیاری اجتماعی	0/52	0/01
مهارت‌های اجتماعی	0/29	0/01

طبق نتایج به‌دست‌آمده در جدول شماره 7، بین مؤلفه‌های هوش هیجانی (مؤلفه خودانگیزی با ضریب همبستگی 0/29، خودآگاهی با ضریب همبستگی 0/27، خودکنترلی با ضریب همبستگی 0/41، هوشیاری اجتماعی با ضریب همبستگی 0/52 و مهارت‌های اجتماعی با ضریب همبستگی 0/29) با انگیزه پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه در سطح 1 درصد رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه چهاردهم: بین انگیزه پیشرفت در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای تفاوت وجود دارد.

جدول شماره 8. مقایسه انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران

گروه‌ها	میانگین	تفاوت میانگین‌ها	درجه آزادی	t	سطح معناداری
دانشجویان دختر	9606/83	4050	785/501	107/2	0/05>P
دانشجویان پسر	5556/82				

نتایج حاصل از اجرای آزمون t مستقل و جدول شماره 8 نشان می‌دهد تفاوت میانگین نمره انگیزه پیشرفت تحصیلی در گروه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران از نظر آماری معنادار است؛ بنابراین نمره انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دختر از دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران بیشتر است.

4. بحث و نتیجه‌گیری

میان مؤلفه‌های هوش معنوی (تفکر وجودی، آگاهی متعالی، تولید معنای شخصی و بسط حالت هوشیاری) و انگیزه پیشرفت، رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی با افزایش هوش معنوی و مؤلفه‌های مربوط به آن، انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان نیز بیشتر می‌شود. این نتیجه با گزارش مقومی و همکاران (1395)، در تحقیقی با عنوان «رابطه هوش هیجانی و هوش معنوی با انگیزه پیشرفت دانشجویان دانشگاه آزاد تهران» همخوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت اغلب دانشجویان فعالیت‌های خود را با امید و انتظاراتی ویژه برای رسیدن به بالاترین سطح آغاز می‌کنند و بیشتر آن‌ها به پیشرفت خود، رسیدن به قدرت و کسب بالاترین مسئولیت‌ها و پاداش‌ها اهمیت می‌دهند [22].

براساس یافته‌های تحقیق، میانگین هوش معنوی در دانشجویان دختر با دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران برابر بوده و بین آن‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد. میان مؤلفه‌های هوش هیجانی و انگیزه پیشرفت، رابطه معنادار وجود دارد؛ یعنی با افزایش هوش هیجانی و مؤلفه‌های مربوط به آن، انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان نیز بیشتر می‌شود. از سوی دیگر، میزان میل به پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران است. دلیل این امر را می‌توان تفاوت در میزان هوش هیجانی این دو گروه دانست، چراکه طبق نتایج این تحقیق، میزان هوش هیجانی در دانشجویان دختر بیش از دانشجویان پسر دانشگاه فنی و حرفه‌ای مازندران است. افراد با هوش هیجانی بالا، توانایی سازگاری با اطرافیان، اعتماد به نفس و خودآگاهی بالاتری دارند. همچنین براساس نتایج به دست آمده در این تحقیق، میان مؤلفه‌های هوش هیجانی که بیشتر مهارت‌های درون فردی هستند با هوش معنوی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. این نتیجه با یافته‌های تحقیق گل‌میمی و همکاران (1395) همخوانی دارد.

5. پیشنهادها

1. آگاه‌سازی و تلاش برای افزایش شناخت دینی و تقویت باورها و اعتقادهای افراد در رسانه‌ها و حوزه تعلیم و تربیت و کاهش فاصله بین شناخت و عمل دینی و ملتزم کردن افراد برای عمل به دانسته‌های دینی یا به جریان انداختن آموزه‌های دینی در رفتار و کردار افراد؛
2. بررسی عوامل دیگر مانند متغیرهای مربوط به ساختار خانواده و برنامه‌های درسی و آموزشی دانشگاه و متغیرهایی که مربوط به استاد و اعضای خانواده باشند و در مجموع کلیه متغیرهای شناختی و انگیزشی که مستقیم و غیرمستقیم می‌توانند در پیش‌بینی این متغیر نقش داشته باشند و در ایران کمتر به آن‌ها توجه شده است؛
3. پیشنهاد انجام تحقیقات بیشتر در زمینه میزان موفقیت تحصیلی در بین دانشجویان با عقاید مذهبی بالا و دانشجویان با عقاید مذهبی پایین؛
4. برگزاری دوره‌های آموزشی با اهداف بالابردن توانایی شناسایی اراده، فهم احساسات، و ارتقای جدیت و پشتکار دانشجویان در رسیدن به هدف؛
5. برگزاری کلاس‌های آموزشی با هدف بالابردن توانایی دانشجویان در اولویت‌بخشی به فعالیت‌ها و استفاده مناسب از زمان.

تشکر و قدردانی

نویسنده مقاله از همکاری مسئولان و دانشجویان محترم دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران کمال تشکر را دارد.

منابع

1. قاسمی اهری، ع. (1388)، «رابطه نگرش مذهبی با انگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علامه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
2. Sarika, M. and Anupa Sharma, M. (2015), "Relationship between quality of Life and emotional intelligence of the sample youth", *International Journal of Current Research Review*, 7 (2), pp. 1-5.
3. Salovey, P., Mayer, J. D. and Caruso, D. (2013), "The positive psychology of emotional intelligence", *Handbook of Positive Psychology*, Oxford: Oxford University Press.
4. صبحی قراملکی، ن. (1391)، «پیش‌بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی براساس هوش هیجانی دانش‌آموزان»، فصلنامه روان‌شناسی مدرسه، (3) 1، صص 49-62.
5. فرامرزی، س؛ همایی، ر. و حسینی، م. (1388)، «بررسی رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی دانشجویان»، دوفصلنامه علمی تخصصی مطالعات اسلام و روان‌شناسی، سال سوم، شماره 5، صص 23-7.
6. برادبری، گ. (1386)، آزمون هوش هیجانی، ترجمه گنجی، تهران: انتشارات ساوالان.
7. غباری‌بناب، ب؛ سلیمی، م؛ سلیمانی، ل. و نوری‌مقدم، ث. (1386)، «هوش معنوی»، فصلنامه علمی پژوهشی اندیشه نوین دینی، سال سوم، شماره دهم، صص 147-125.
8. Wigglesworth, C. (2016), *Why spiritual intelligence is essential to mature leadership*, President, conscious Pursuits, Inc.
9. Nasel, D. D. (2014), "Spiritual orientation relation to spiritual intelligence: A consideration of traditional Christianity and new age individualistic spirituality", *Research Journal of Recent Sciences*, 3 (4), pp. 75-83.
10. عبدالله‌زاده، ح. (1389)، «بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه سوم راهنمایی پسر در درس زبان انگلیسی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
11. سیف، ع. (1379)، روان‌شناسی پرورشی، تهران: آگاه.
12. Animasahun, A. R. (2014), "Intelligent quotient, emotional intelligence and spiritual intelligence as correlates of prison adjustment among inmates in Nigeria prisons", *Journal of Social Science*, 22 (2), pp. 121-128.
13. Zohar, D. and Marshall, S. (2015), *SQ: spiritual intelligence, the ultimate intelligence*, London: Bloomsbury.
14. حسینیان، س؛ قاسم‌زاده، س. و نیکنام، م. (1390)، «بررسی رابطه هوش معنوی با هوش هیجانی در بین دختران دانشجو دانشگاه الزهرا (س)»، مشاوره شغلی و سازمانی، (9) 3، صص 60-42.
15. جهانی ملکی، س. (2009)، «درجه دانش مهارت‌های زندگی و خودباوری در دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی»، پایان‌نامه دکتری، دانشکده آموزش و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.
16. گل‌میمی، م؛ همتی گلپان، الف؛ مطلبی، ع. (1395)، «شناخت رابطه هوش هیجانی با هوش معنوی در بین دانشجویان دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر»، فصلنامه علمی پژوهشی آموزش علوم

دریایی، سال سوم، شماره هفتم، صص 10-16.

17. Masomi, E., Derakhshan asl, M., Eghdami, A., Ghanimat, P. and Ashore, S. (2014), "Survey on the Role of Knowledge Management on the Quality of working Life, Case Study: Islamic Azad University, Iran, Pars Abad Branch", *Research Journal of Recent Sciences*, 3 (2), pp. 100-108.
18. Parker, J., Laura, D. A., Summerfeldt, J., Marjorie, J. H. and Sarah, A. M. (2013), "Emotional intelli-gence and academic success: Examining the transition from high school to university", *Personality and individual differences*, 36 (1), pp. 163-172.
19. Pekrun, R., Goetz, T., Anne, C., Frenzel, P., Barchfeld, P. and Raymond, P. (2011), "Measuring emo-tions in students' learning and performance: The Achievement Emotions Questionnaire (AEQ)", *Con-temporary Educational Psychology*, 36, pp. 36-48.
20. Buror, P. (2017), *Phantoms in the brain: Probing the mysteries of the human mind*, London. UK: Fourth Estate.
21. Piaw, CH. (2014), "Relationship between thinking styles and ability to pay attention of malaysian male and female student teachers", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, pp. 4839-4843.

22. مقومی، م؛ فرهنگی، ع. و تیزدست، ط. (1394)، «رابطه بین هوش معنوی و هوش هیجانی با انگیزه پیشرفت

در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال»، دومین کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در

علوم انسانی، تهران، شهریور 1394.